

NOTY

Władysław Krajewski

Międzynarodowa konferencja filozofii nauki w Warszawie

1. Warsztaty AFOS w Mądralinie

W 1993 r. powstała nowa międzynarodowa organizacja o angielskiej nazwie *Association for the Foundation of Science, Language and Cognition*, w skrócie AFOS. Jej inicjatorem i pierwszym Prezesem jest profesor Ryszard Wójcicki z IFiS PAN. W planach AFOS jest organizacja spotkań naukowych oraz wydawanie czasopisma pt. *Foundation of Science*, pod redakcją R. Wójcickiego oraz P. Humphreysa (USA). Działalność ta została zapoczątkowana przez organizację warsztatów naukowych, których termin został skoordynowany z terminem konferencji, o której niżej. Warsztaty te, poświęcone podstawom nauki, odbyły się w dniach 15-26 sierpnia 1994 r. w Mądralinie (pod Otwockiem). Sponsorowała je Fundacja Stefana Batorego. Brało w nich udział ok. 30 filozofów nauki z różnych krajów i kontynentów — od Argentyny do Jakucji, od Kanady do Australii. Głównym organizatorem był R. Wójcicki, któremu pomagali inni pracownicy Zakładu Logiki Języka i Działania IFiS PAN, przede wszystkim Elżbieta Kałuszyńska i Małgorzata Czarnocka.

Zorganizowano trzy sekcje. Ich obrady toczyły się jednakże po kolei, tak że każdy mógł uczestniczyć w spotkaniach wszystkich sekcji (i na ogół wszyscy z tej możliwości

korzystali). Obradowano zresztą po obiedzie i po kolacji. Przedpołudnia były wolne dla pracy własnej albo spacerów po okolicy, połączonych często z dyskusjami naukowymi.

Pierwsza sekcja, którą kierował Joseph Agassi (Izrael i Kanada) była poświęcona społecznym i psychologicznym aspektom nauki. Oto przykładowo tytuły dwóch referatów: Wiliam E. Herfel (Newcastle, Australia) — *Constructivism and Non-Linear Dynamics: Toward an Integration of the Rational and the Social*; Vardan Torossian (Krasnodar, Rosja) — *Are the Logic and Ethics of Science Compatible?* Druga sekcja zajmowała się wybranymi zagadnieniami filozofii nauki. Kierowali nią Adam Grobler (Kraków), który miał referat *Larry Laudan's Model of the Growth of Science*, i Matias Kaiser (Oslo), który miał referat *Facts and Phenomena in Science* (ilustrowany przykładem koncepcji przesuwania się kontynentów, zapoczątkowanej przez Wegenera). Trzecia sekcja była poświęcona modnej ostatnio synergetyce i teorii chaosu. W nieobecności profesora Siergieja Kurdiumowa, który z powodu choroby nie mógł przybyć, kierowała sekcją jego współpracowniczka, Helena Kniaziewa (Moskwa), we współpracy z Michałem Tempczykiem (Warszawa). Kniaziewa miała dwa referaty, przygotowane wspólnie z Kurdiumowem, na temat zmian w koncepcji świata, spowodowanych przez synergetykę, teorię chaosu, w ogóle myślenie nieliniowe, zjawiska samoorganizacji złożonych układów materialnych itp. Zagadnienia te rozwijali filozofowie nauki z Kijowa: Irina Dobronawowa i jej współpracownicy: Jurij Dżulaj oraz Igor Neżinski. Ich referaty wywołały wiele kontrowersji. Po każdym referacie następowała żywa dyskusja. Najaktywniejsi w tych dyskusjach, poza wyżej wymienionymi referentami, byli: Victor Rodriguez (Argentyna), Sven Aerts (Belgia), Katalin Havas (Węgry), Towfic Shomar (Anglia), a spośród polskich uczestników — Helena Eilstein, Witold Strawiński i autor tych słów.

Poza sekcjami odbyło się sympozjum „Dziedzictwo empiryzmu logicznego” — z wprowadzającym referatem R. Wójcickiego — oraz odrębny obszerny referat tego ostatniego, poświęcony zagadnieniom znaczenia i prawdy.

J. Agassi, najaktywniejszy uczestnik całych obrad, zamknął (na prośbę R. Wójcickiego) warsztaty, podsumowując ich dorobek. Zaczął od tego, że były to pierwsze warsztaty AFOS; okazały się bardzo owocne i dobrze wróżą na przyszłość. Wymienił wiele referatów, będących wartościowym wkładem do filozofii nauki, ale dłużej zatrzymał się na obu referatach R. Wójcickiego i na referatach synergetycznych. Referat o logicznym empiryzmie ocenił pozytywnie, jednakże zgłosił istotne uwagi krytyczne. Nadzwyczaj wysoko ocenił referat R. Wójcickiego o znaczeniu i prawdzie jako, być może, nowy etap w opracowaniu tych zagadnień. Bardzo krytycznie odniósł się natomiast do rosyjskich i ukraińskich referatów synergetycznych, zwłaszcza do występujących w nich odwołań do medycyny alternatywnej i koncepcji filozofii Wschodu.

2. Konferencja IUHPS w Warszawie

W dniach 27-29 sierpnia 1994 r. odbyła się w Warszawie konferencja naukowa *Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki* (IUHPS), a ściślej — jej działu filozoficznego. I tutaj głównym organizatorem był R. Wójcicki. Uroczyste otwarcie odbyło się 26 sierpnia wieczorem w sali Senatu Uniwersytetu Warszawskiego, sama zaś konferencja w ciągu następných trzech dni w Centrum Banacha. Brało w niej udział ok. 50 osób, w tej liczbie prawie wszyscy uczestnicy warsztatów mądralińskich. Wygłoszono ok. 30 wykładów i referatów. Po każdych 4-5 referatach odbywała się dyskusja, na którą, jak to zwykle bywa na takich konferencjach, było za mało czasu.

Ogólny temat konferencji brzmiał: *Theories and Models in Scientific Processes* (podaję wszystkie tytuły w oryginale). Odbyły się kolejne cztery sesje naukowe. Temat sesji A: *Unsharp Approaches in Science*. Otworzył ją wykład (*invited lecture*) *Unsharp Approaches to Quantum Mechanics*, wygłoszony przez Marię Luizę Dalla Chiare (Florence), która jest dziś jednym z najwybitniejszych filozofów fizyki. Dalej referaty (*contributed papers*) wygłoszili: Jarosław Pykacz (Gdańsk) — *Many-Valued Logic in Foundations of Quantum Mechanics*; Roman Zapatrin (St. Petersburg) — *Logico-Algebraic Approach to Space-Time Quantization*; Ernest W. Adams (Kalifornia, USA) — *Problems and Prospects in a Theory of Inexact Theories*; Bernhard Lauth (Monachium) — *Limiting Decidability and Probability*; Wolfgang Balzer i Gerhard Zoubek (Monachium) — *On the Comparison of Approximative Empirical Claims*; Theo Kuipers (Groningen, Holandia) — *Efficient Truth Approximation by Non-Falsificationist Methodology*; M. Kaiser — *The Independence of Scientific Phenomena*; V.R. Rodriguez — *Science as a Search for Invariants*; K. Havas — *Continuity and Change. Kinds of Negation in Scientific Progress*. Jak widać, większość referatów tej sesji była poświęcona ważnym i kontrowersyjnym zagadnieniom związanym z nieostrością i przybliżeniem w nauce, zwłaszcza w fizyce — zagadnieniom dotychczas rzadko poruszonym w filozofii nauki.

Sesja B miała tytuł *Tools of Science*. Otworzył ją wykład wygłoszony przez Nancy D. Cartwright, która podobnie jak autorka wykładu w poprzedniej sesji, należy dziś do czołówek światowej filozofii nauki. Wykład ten pod oryginalnym (i trudnym do przełożenia) tytułem *The Tool-Box of Science*, opracowali wraz z nią jej współpracownicy Mauricio Suarez i T. Shomar. Potem referaty mieli: Stephan Hartmann (Konstanz) — *Models as a Tool for the Theory Construction. Some Strategies of Preliminary Physics*; W.E. Herfel — *Not Just Castles in the Clouds: Toward an Account of Concreteness in Mathematical Models*; A. Grobler — *The Representative and Non-Representative in Models of Scientific Theories*; P. Humphreys — *Physical Emergent Properties*; Rein Vihalemm (Tartu, Estonia) — „*Self-Organization*” in the Conceptual Structure of the Development of Chemistry: on the Problem of Premises and Limits of Exact Scientific Cognition and Knowledge. Jak widać, sesja, poświęcona narzędziom nauki, zajmowała się — zgodnie zresztą z tematyką całej konferencji — w dużym stopniu modelami, dlatego też następna sesja była jej bezpośrednią kontynuacją.

Sesja C miała tytuł *Models in Scientific Processes*. Joseph Agassi wygłosił wykład o prowokującym tytule *Why There Is No Theory of Models?*, Gerhard Schurz (Salzburg, Austria) miał referat *The Intended Model of a Theory: a Case of Non-Monotoning Reasoning*, E. Kałuszyńska — *Style of Thinking*. Następnie dyrektor Instytutu Filozofii RAN (Moskwa), Wiaczesław Stiopin, wygłosił wykład *The System Organization of Models and Their Functions in the Scientific Dynamics* (był to jedyny mówca, który mówił po rosyjsku, tłumaczyła wykład — zdanie po zdaniu — Tatiana Romanowskaja). Ostatni referat tej sesji miał Stathis Psillos (Londyn) — *The Cognitive Interplay between Theories and Models: the Case of 19 Century Optics*.

Sesja D, *Scientific Processes*, była też kontynuacją poprzednich. Javier Echeverria (Madryt) wygłosił wykład *The Four Context of Scientific Activity*; przeciwstawił w nim tradycyjnej filozofii nauki jako teorii poznania — filozofię nauki jako teorię czynności dokonywanych w nauce, co harmonizowało zresztą z tematem całej konferencji, w którym figurują „procesy naukowe”. Ilkka Niiniluoto (Helsinki) miał referat *The Emergence of Scientific Specialities: Six Models*, a Rinat Nugajew (Tatarstan, Rosja) *A Relevant Logic Approach to Modeling Epistemic Processes in Scientific Discovery*. Następnie H. Kniaziewa wygłosiła wykład, przygotowany wspólnie z nieobecnyim Sergiejem Kurdiumowem, *Synergetical Worldview: the Problem of the Apparent and the Latent in the World*. I. Dobronawowa miała referat na zbliżony temat — *Synergetic Worldview: the Grounds of Reality*; W. Strawiński mówił o *The Unity of Science Today*; Veikko Rantala (Tampere, Finlandia) o *Translation and Scientific Change*. Na sesji zamykającej konferencję autor tych słów miał referat *Scientific Meta-Philosophy*.

Materiały warsztatów i konferencji po pewnej selekcji (red. R. Wójcicki, I. Niiniluoto, W. Herfel i W. Krajewski) ukażą się jako zeszyt *Poznań Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities*.